

Hindû inanışlarının müslümanları en çok etkilediği alan sosyal hayat ve geleneklerdir. İhtidâ eden yerli halkın eski alışkanlık ve davranışlarından bir anda kopması mümkün olmadığından birtakım Hindû âdetleri müslümanlar arasında yaşamaya devam etmiştir. Hatta bazı kırsal kesimlerde eğitim imkânsızlıkları yüzünden Hindû gelenekleri İslâm'da varmış gibi aynen kabullenilmiştir; özellikle doğum, ölüm ve evlenme merasimlerinde bu geleneklerin tesirleri çok belirgindi. Pencap ve Eved'de yaşayan bazı aileler İslâm miras hukuku yerine eski örflerini uyguluyorlardı. Öte yandan Hindistanlı müslümanlar, Hinduizm'deki kast sistemini reddederek İslâm'da evlilik kurumunda söz konusu olan denklik (kefâet) prensibini hemen benimsemişlerdir. Yüzyıllardır iç içe yaşayan farklı inanç ve kültürlerin birbirini etkilemesi kaçınılmaz bir sosyolojik olgudur. Nitekim Hindistan'da da bu iki kültür birbirini etkilemekle birlikte İslâmiyet genelde kendine has farklılığını daima sürdürülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Nesâî, "Cihâd", 41; Belâzürî, *Fütûh* (Rıdvân), tür.yer.; İbnü'l-Fakih, *Kitâbü'l-Büldân*, tür.yer.; İbn Hurdazbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 62-68; İbn Rüste, *el-A'lâku'n-nefise*, tür.yer.; Büzürg b. Şehriyâr, *Kitâbü 'Acâibi'l-Hind* (nşr. P. A. van der Lith), Leiden 1883-86; Mes'ûdî, *et-Tenbih*, tür.yer.; a.mlf., *Mürûcü'z-zehed* (Meynard), tür.yer.; a.mlf., *Ahbarü'z-zamân*, Kahire 1938; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), tür.yer.; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsım*, tür.yer.; Şehristânî, *el-Milel* (Vekil), tür.yer.; İdrîsî, *Nüzhetü'l-müştekâk* (nşr. Ahmed Makbûl), Leiden 1960; Ebû'l-Fidâ, *Takvîmü'l-büldân* (nşr. M. Reinaud - M. de Slane), Paris 1840; Kalkaşendî, *An Arab Account of Indian in the 14th Century* (trc. O. Spies), Aligarh 1941; Âzâd-ı Bilgrâmî, *Sühbatü'l-mercân fi âşâri Hindistân* (nşr. M. Fazlurrahman), Aligarh 1976, I, 7-57; W. W. Hunter, *The Indian Muslims*, London 1871; T. W. Thomas, *Mutual Influence of Muhammadans and Hindus in India*, Cambridge 1892, tür.yer.; T. W. Arnold, *The Preaching of Islam*, London 1913; E. D. Ross, *Hindu-Muhammadian Feasts*, Calcutta 1914, tür.yer.; Meer Hassan Ali, *Observations on the Muslims of India*, Oxford 1917, tür.yer.; Sharif Ja'far, *Islam in India or Qânûn-ı İslâm* (trc. G. A. Herklotz), Oxford 1921; Seyyid Süleyman Nedvî, *Arab u Hind key Ta'allukât*, Allahâbâd 1930; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâtir*, I, 9-12; a.mlf., *eş-Şekâfetü'l-İslâmiyye fi'l-Hind* (nşr. Ebû'l-Hasan Ali Nedvî), Dimaşk 1983, s. 82-100, 102-131, 175-206, 207-250; Seyyid Amir Ali, *The Spirit of Islam*, London 1935; Muhammed İqbal, *Islam and Ahmadism*, Lahore 1936; a.mlf., *The Reconstruction of Religious Thought in Islam*, Lahore 1944; Şiblî Nu'mânî, *İlm-i Kelâm aor Kelâm*, A'zamgarh 1939, I, 8, 117; S. M. Husayn Nainar, *Arab Geographer's Knowledge of Southern India*, Madras 1942; B. A. Faruqi, *The Mujaddid's*

Conception of Tawhid, Lahore 1943; W. C. Smith, *Modern Islam in India*, Lahore 1943; M. G. Zubaid Ahmad, *The Contribution of India to Arabic Literature*, Allahabad 1946, s. 15-40, 41-61, 62-80, 81-106, 107-126, 182-194, 270-290, 291-310, 311-341, 342-370, 371-394, 444-451; T. Chand, *Influence of Islam on Indian Culture*, Allahabad 1946; a.mlf., *Introduction to Sırr-i Akbar by Dara Shukoh*, Tahrân 1957; a.mlf., "Indian Sources of Islamic Mysticism", *Medieval India Quarterly*, V/1, Aligarh 1950-53, s. 1-9; J. M. S. Baljon, *The Reforms and Religious Ideas of Sir Sayyid Ahmad Khan*, Leiden 1949; K. A. Nizâmî, *Târîh-i Meşâyih-i Çişt*, Delhi 1953; a.mlf., *Hayât-i 'Abdülhak Muhad-diş Dihlevî*, Delhi 1953; a.mlf., *The Life and Times of Shaikh Faridu'd-Din Gandji Shakar*, Aligarh 1955; a.mlf., *Selâtin-i Dihlî ki Mezhebi Rûçhânât*, Delhi 1958; a.mlf., *Some Aspects of Religion and Politics in India During the 13th Century*, Aligarh 1962; a.mlf., *Akbar and Religion*, Delhi 1989; a.mlf., *The Life and Times of Shaikh Nizam-ü'd-din Auliya*, Delhi 1992; a.mlf., *The Life and Times of Shaikh Nasir-ü'd-din Chiragh of Delhi*, Delhi 1992; a.mlf., "Şeyh Muhyiddin el-'Arabî aor Hindüstân", *Burhan*, I, Delhi 1950, s. 9-25; a.mlf., "The Impact of Ibn Taimiyya on South Asia", *Journal of Islamic Studies*, I, Oxford 1990, s. 120-149; Gulâm Resûl Mihr, *Seyyid Ahmed Şehîd*, Lahor 1954; Muhammad Ishaq, *India's Contribution to the Study of Hadith Literature*, Dacca 1955; J. N. Hollister, *The Shi'a of India*, London 1956; Bashir Ahmad Dar, *Religious Thought of Sayyid Ahmad Khan*, Lahore 1957; Muhammed İkrâm, *Âb-ı Keuşer*, Lahor 1958; a.mlf., *Rûd-i Keuşer*, Lahor 1958; a.mlf., *Meuc-i Keuşer*, Lahor 1958; A. Karim, *Social History of Muslims in Bengal*, Dacca 1959; Ebû'l-Hasan Ali Nedvî, *Hindustânî Müselmân Ek Nazar meyn*, Leknev 1961; a.mlf., *Saviours of Islamic Spirit*, I-IV, Lucknow 1983-93; a.mlf., *Muslims in India* (trc. M. A. Kidwai), Lucknow, ts. (Academy of Islamic Research and Publications); I. H. Qureshi, *The Muslim Community of the Indo-Pakistan Subcontinent*, The Hague 1962; Yusuf Husain Han, *Glimpses of Medieval Indian Culture*, Bombay 1962; a.mlf., *Rûh-i İqbâl*, Delhi 1963; a.mlf., "Dara Shikuh: a Mystic Prince", *Muslim University Journal*, I, Aligarh 1932, s. 543-562; a.mlf., "The Influence of Islam on the Cult of Bhakti in Medieval India", *IC*, VII/1 (1933), s. 640-662; S. Shaked, *A Tentative Bibliography of Geniza Documents*, Paris 1964, s. 188-205; Aziz Ahmad, *Studies in Islamic Culture in the Indian Environment*, Oxford 1964; a.mlf., *An Intellectual History of Islam in India*, Edinburgh 1969; Muhammed Mujeeb, *The Indian Muslims*, London 1967; Kâdî Ather Mübârekburî, *el-İkdu's-şemîn*, A'zamgarh 1968; a.mlf., *el-'Arab ve'l-Hind fi 'ahdi'r-risâle*, Kahire 1973, s. 107-110; a.mlf., "el-Hükûmâtü'l-'Arabiyye fi'l-Hind ve's-Sind" (trc. Abdülazîz İzzet Abdülcelfî), *ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, V/3, İslâmâbâd 1970, s. 41-64; V/4 (1970), s. 35-74; VI/1 (1971), s. 33-65; VI/2 (1971), s. 63-84; VI/3 (1971), s. 55-72; VI/4 (1971), s. 63-78; VII/1 (1972), s. 65-76; VII/3 (1972), s. 29-42; Y. Friedmann, *Shaykh Ahmad Sirhindi: An Outline of His Thought and a Study of His Image in the Eyes of Posterity*, Montreal 1971; Muhammed İshak, *İlm-i Hadîş meyn Pâk u Hind ka Hîşşa*, Lahor 1977; S. Mo-

inul-Haq, *Islamic Thought and Movements in the Subcontinent: 711-1947*, Karachi 1979; M. T. Titus, *The Religious Quest of India: Indian Islam*, Delhi 1979; A. Schimmel, *Islam in the Indian Subcontinent*, London 1980; Hamid Şetârî, *Kur'an-ı Mecid key Urdu Terâcim u Tefâsîr ka Tenkîdî Mutâlâ'a*, Haydarâbâd 1982; Cemil Nakvî, *Urdu Tefâsîr: Kitâbiyât*, İslâmâbâd 1982, s. 15-128; K. S. Lal, *Early Muslims in India*, New Delhi 1984; Qamaruddin, *The Mahdawi Movement in India*, Delhi 1985; Muhyiddin el-Elvâî, *ed-Da'vetü'l-İslâmiyye ve te'avvuru-hâ fi şibli'l-kârretü'l-Hindîyye*, Dimaşk 1986; *World Bibliography of Translations of the Meaning of the Holy Qur'an: Printed Translations 1515-1980* (ed. İsmet Binark - Halit Eren), İstanbul 1986, s. 523-687; Muhammed Sa'd Sıddîkî, *İlm-i Hadîş aor Pâkistân meyn u ki Hîdmet*, Lahor 1988, s. 164-331; Ahmed Han, *Kur'an-ı Kerîm key Urdu Terâcim: Kitâbiyât*, İslâmâbâd 1989, s. 23-170; Halid Zaferullah Daudi, *Pakistan ve Hindistan'da Şâh Velîyullah ed-Dehlevî'den Günümüze Kadar Hadîş Çalışmaları*, İstanbul 1995, s. 39-230; Abdülhamit Birşik, *Hind Alt Kitasında Urduca Tefsîrler ve Ehl-i Kur'an Ekolü* (doktora tezi, 1996, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü); S. Hasan Askari, "Historical Significance of Islamic Mysticism in Medieval Bihar", *Historical Miscellany*, Patna, ts.; Sâliha Abdülhakîm, *Kur'an-ı Hakîm key Urdu Terâcim*, Karaçi, ts. (Kadîmî Kütübhâne); A. B. M. Habibullah, "Medieval Indo-Persian Literature Relating to Hindu Science and Philosophy", *Indian Historical Quarterly*, I, Calcutta 1925, s. 167-181; Muhammed Shafi, "Firka-i Nur Bakhshi", *Oriental College Magazine*, Lahore 1925-29; A. W. Khan, "Hinduism According to Muslim Sufis", *JASB* (1929), s. 237-252; A. Ghosh - R. S. Avasthy, "References to Muhammadans in Sanskrit Inscriptions of Northern India", *Journal of Indian History*, XV (1936), s. 161-184; XVI (1937), s. 24-26; Hamid Ali, "The Customary and Statutory Laws of the Muslims in India", *IC*, XI/3 (1937), s. 354-369; XI/4 (1937), s. 444-454; O. R. von Ehrenfels, "The Socio-Religious Role of Islam in the History of India", *a.e.*, XIV (1940), s. 45-62; S. D. Goitein, "Letters and Documents on the Indian Trade in Medieval Times", *a.e.*, XXXVII/3 (1963), s. 188-205; Makbûl Beg Bedahşânî, "Hind", *UDMİ*, XXIII, 173-204.

K. A. NIZAMI

B) Diğer Dinler. Uzun tarihî geçmişi ve geniş coğrafyası içinde Hindistan'da pek çok inanç ortaya çıkmış ve bu ülke çeşitli dinleri bünyesinde barındırmıştır. Tarihte Vedizm ve Brahmanizm gibi adlarla anılmakla beraber bugün artık Hinduizm diye bilinen, Hint yarımadasında doğmuş ve ona kendi damgasını vurmuş resmî dinden başka bu dine tepki olarak ortaya çıkmış veya farklı yorumlarla ondan ayrılmış bulunan Budizm, Jainizm ve Sihizm de Hindistan menşeli dinlerdendir. Zamanla Zerdüştlük, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm'ın da yayıldığı Hint yarımadasında ayrıca çeşitli kabile dinleri mevcuttur.

Yarımadada hâkim din olan Hinduizm, hiçbir eleme ve ayıklama yapmaksızın çeşitli inanç ve ibadet şekillerini bünyesinde topladığı gibi diğer yerli dinler üzerinde de belirleyici bir rol oynar. Hinduizm'in belirleyici oluşundaki temel faktörler değişik dinleri telif etmesi ve hoşgörülü davranmasıdır. Hinduizm'de çok geniş bir uzlaşmacılık ve serbestlik söz konusudur; pek az dinî fikir uzlaşmaz olarak nitelenir. Hindûlar'ı diğerlerinden ayıran doktrin değil ibadet esas ve şekilleridir. Doktriner farklılıklara fazla önem verilmez; bu sebeptendir ki Hinduizm, yüzyıllar boyunca birçok dinî bünyesinde birleştirilerek hâkimiyetini sürdürmüştür. Çağdaş Hindistan'da sık sık ortaya çıkan uzlaşmacı (syncretist) dinî hareketlerin arkasında da şüphesiz Hinduizm'in bu özelliği vardır. Öte yandan IV. yüzyıldan itibaren Ârî ve Dravid dilleri arasındaki çekişmenin Sanskritçe lehine gelişmesi ve bu dilin bütün dinî literatürde kullanılması, Hinduizm'in

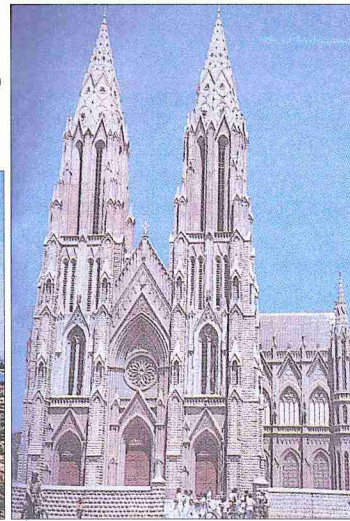
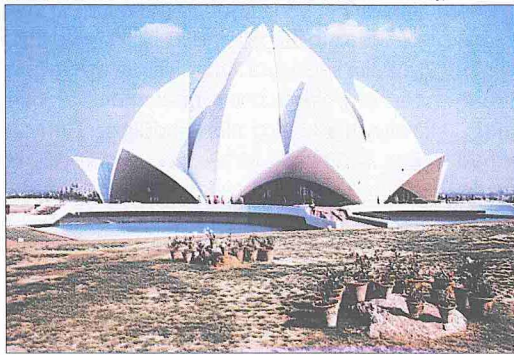
teorik hâkimiyetini sürdürmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sanskritçe Hindû bilgi kavramını (epistemoloji) diğer dinlere de taşımış ve böylece Hinduizm'in hâkimiyetinde ortak bir dinî terminoloji gelişmiştir. Bununla birlikte İslâmiyet'in hâkimiyetini pekiştirmesinden sonra Bakti hareketi gibi Hindû akımlarının yaygınlaşması, Hindistan'da meydana gelen umumî dinî karakterin bütünüyle Hinduizm ile ilişkilendirilmesinin yanlış olduğunu gösterir. Her ne kadar kökeni Hinduizm'in klasik epiği Bhagavat Gita kadar eskiye uzansa da mistik Bakti hareketinin en azından yayılmasında mutasavvıflardan etkilendiği açıktır; bu etki, sonraları tanınmış syncretist mistiklerden Kebîr'de görüldüğü gibi zirveye ulaşmıştır. Böylece geniş çerçevede düşünüldüğünde Hindistan'daki dinlerin birbirlerinden karşılıklı biçimde çok şey aldıkları anlaşılmaktadır.

Hindistan'ın, hakkında kısmen bilgi sahibi olunan en eski dini Ârî akınları önceindeki Dravid kültürüne (m.ö. 2500-1500) kadar çıkar. Bugün Güney ve İç Hindistan'da % 0,5'lik bir oranda yaşamaya devam eden bu din animistik öğeler içermektedir. Daha sonraları Hinduizm'de de görülen Lingam ve Yoni adlarındaki eril ve dişil iki ilâhî güç ile ruh göçü (samsara), bereket ilâhları (yakşalar), kutsal mekân ruhları (caitya), yoga ve ineğe tapınma gibi inançların hemen hepsi Hinduizm'in içinde asimile olan Dravid dinine aittir.

Bölgede gelişen en önemli din durumundaki Hinduizm, milâttan önce II. binin ortalarında başlayan Ârî akınlarıyla ilgilidir. Bu tarihten itibaren kuzeyden Hindistan'a inen Ârîler, kendi dinleriyle yerli inançların karışımından oluşan yeni bir din meydana getirmişlerdir. Brahmanizm ya da Vedizm diye anılan bu çok tanrılı din sistemi milâdî I. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar devam eden bir süreçte Budizm, Jainizm, İslâm ve yerli dinlerin birbirine karışması sonucunda daha geniş ve henoteistik anlamda (pek çok tanrıdan birinin yüceltilmesi ve onun yanı sıra diğerlerine de tapılması) tek tanrılı bir inanç halini alarak bugün Hinduizm diye bilinen inançlar bütününe oluşturmuştur. Brahmanizm'in temel kutsal kitabı olan ve dört kısımdan meydana gelen Vedalar önem ve otoritesini Hinduizm'de de aynen devam ettirmiştir. Hindû müfessirler, Upanişadlar'dan başlayarak Vedalar'da görülen çok tanrılı inancı sembolik değerlerle yorumlamışlarsa da kitaptaki teoloji gelişmiş bir natüralist inancı yansıtır. Hinduizm Brahmanizm'den doğmuş olmakla birlikte ondan farklıdır. Doğu sürecindeki en büyük etkenlerden biri Budizm'in Brahmanizm aleyhine hızla gelişmesi, bir diğeri de İslâm sūfizminin Bakti hareketi adını alan mistik akımın yaygınlaşmasını sağlamasıdır. Bakti mistisizmi, İslâm sūfizminin gücünü kırmayı amaç edinirken Brahmanizm'in Hinduizm doğrultusunda gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bakti hareketi modern Hindistan'ın politik sürecine de yansımış ve XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan Brahmo Samaj ve Arya Samaj gibi politik-dinî grupları etkilemiştir (bk. BRAHMANİZM; HİNDÜİZM).

Hindistan'ın Hinduizm dışındaki yüzü, ona tepki olarak gelişen Kşatriya (savaşçıların oluşturduğu kast) kökenli Budizm, Jainizm ve Sihizm gibi öğretilerce belirlenmiştir. Carvaka ve Ajivika gibi materialist öğretiler de Hinduizm'deki kast sis-

Hindistan'da çeşitli dinlere ait mimari örnekler: a) Hindû tapınağı, b) Sih dininin ibadet merkezi Altın Tapınak'ın içi, c) Bahâî tapınağı, d) Bir hristiyan kilisesi

temine baş kaldırı özelliği taşıyan halk hareketlerinden gelir. Bu tip baş kaldırı hareketlerinin en önemlisi Budizm'dir. Milâttan önce VI. yüzyılda Sakya kabilesinin bilgisi (Sakyamuni) Siddhartha Gotama (Buda) tarafından kurulan Budizm'in temeli, hayatın ıstırap verici olduğu ve insanın bu ıstıraptan kurtulma amacını taşıdığı tezi üzerine oturur (bk. BUDİZM). Tanrı fikrine kayıtsız kalan ve rasyonel ahlâki öngören Budizm milâttan önce III. yüzyıldan itibaren tam bir din haline getirilmiş, fakat anavatanı Hindistan'da VIII. yüzyıldan sonra çökmüştür. XX. yüzyılın ilk yarısında Ramji Ambedkar Hindistan Budizmi'ni canlandırmaya çalışmışsa da pek başarılı olamamıştır; bugün ülkedeki Budist nüfus % 3'ten fazla değildir. Bununla birlikte 1959 yılından beri Komünist Çin'in işgalindeki Tibet'ten Dalai-Lama'nın sürgünde bulunduğu Hindistan'a yoğun bir Budist göçü vardır; ancak göçmenlerin sayısı bilinmemektedir.

Hindistan'da Budizm'le aynı zamanda ortaya çıkan bir başka öğretisi de Mahaviira tarafından kurulduğu kabul edilen Jainizm'dir. Budizm gibi rasyonel bir ahlâki öngören Jainizm de kast karşıtıdır ve geleneksel Hindü inançlarını reddeder. Tanrı fikri konusunda agnostik bir tavır takınır ve Tanrı'nın da evrenin de nereden türediğinin bilinemeyeceğini savunur. Özellikle Gucerât ve Racastan'da oturan Jainler'in toplam nüfusa oranı % 3 civarındadır.

Hindistan'ın yerli dinlerinin sonuncusu XV. yüzyılda Guru Nanak Dev tarafından kurulan Sihizm'dir. Başlangıçta İslâm, Hinduizm ve Hıristiyanlık karışımı birleştirici ve mistik karakterli bir inanç sistemi olan Sihizm, Guru Gobind Singh (1675-1708) tarafından tamamen bağımsız ve örgütlü bir din haline getirilmiştir. Tek tanrıya inanan Sihizm kast sistemine karşıdır ve sonuçta herkesin ilâhî affa uğrayacağına inanan evrensel bir din anlayışına sahiptir. Bugün Hindistan nüfusunun yaklaşık % 2-3'ünü oluşturan Sihler'in % 30'a yakını Pencap'ta, % 4'ü Racastan ve Delhi'de, geriye kalanı da çeşitli yerlerde bulunmaktadır (bk. SİH DİNİ).

Hindistan'a dışarıdan gelen dinlerin nüfus açısından en etkin olanlarından biri Hıristiyanlık'tır. Hıristiyanların buraya ne zaman geldiği kesin olarak bilinmemekte, kendilerine göre ilk kiliselerinin kuruluşu, Tamil Nadu'da öldürüldüğüne ve Mailapûr'da gömüldüğüne inandıkları havari Thomas'a kadar çıkmaktadır (Ball-

hatchet, s. 358). Bugün daha çok Güneybatı Hindistan'ın Malabar sahili boyunca uzanan Kerala eyaletinde yaşayan ve toplam nüfusa oranları % 3'ten az olan Hıristiyanlar Syro-Malabar, Syro-Malankara, Süryânî-Ya'kübî ve Mar Thomasçılar olmak üzere dört ana gruba ayrılmıştır. Hindistan'da Hıristiyanlığı yayan ilk grupların Nestûrî olmaları kuvvetle muhtemeldir. Hıristiyan nüfusun inanç açısından değişmesi, XVI. yüzyılda Portekizli misyonerlerin yerel kiliseyi Latinleştirme ve Katolikleştirme teşebbüsleri sonucu vuku bulmuştur. 1662'de Hıristiyanların çoğu Roma yetkisini kabul etmiştir; kiliseleri Syro-Malabar adıyla bilinmektedir. Roma yetkisini kabul etmeyen az bir nüfus 1665'te Süryânî-Ya'kübîler denilen cemaati oluşturmuştur. Ya'kübîler Batı Süryânî dilini ve Antakya tarzı âyinleri kabul etmişlerdir. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru bazı Hıristiyanlar da Anglikan kilisesinin etkisiyle Protestanlığı seçmişlerdir ki bu kilise bugün Mar Thomasçılar adıyla anılmaktadır. Daha yakın bir bölünme ise 1930'larda ortaya çıkmış ve bir grup Ya'kübî'nin Roma ile yeniden birleşmesi sonucunda Süryânî-Malankara kilisesi olarak bilinen cemaat meydana gelmiştir.

Hindistan'a dışarıdan giren bir başka din Zerdüştilik'tir. Parsî denilen Zerdüştiler'in buraya ne zaman geldiği kesin olarak bilinmemektedir; bununla beraber ilk grupların VIII. yüzyıl başlarında İslâm ordularının önünden kaçanlardan oluştuğu düşünülmektedir. XIX. yüzyılda Batı eğitimi olarak Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde önemli rol oynayan Parsîler'in bugünkü nüfusu 150.000 civarındadır ve çoğu Bombay'da yaşamaktadır (bk. ZERDÜŞTİLİK).

İslâmiyet dışında Hindistan'daki yabancı dinlerin sonuncusu Yahudilik'tir. Kendi efsaneleri ilk gelişlerini Hz. Süleyman'a bağlar; ilim adamları ise bunun milâdî 70 civarında ikinci sürgünden (diaspora) sonra gerçekleştiği kanaatindedir. Yahudi tüccarlar V. yüzyıldan itibaren gelmeye başlamışlardır. Kahire genizasında (sinagog ardiyesi) ele geçen belgeler, X ve XII. yüzyıllar arasında Hindistan'da bulunan yahudi tüccarlardan bahseder. Hindistan'da yaşayan yahudiler kendi içlerinde çeşitli kollara ayrılmışlardır. Bunların en önemlisi Benî İsrâil adını alan cemaattir; diğer iki grup Cochın ve Bağdâdî adlarıyla bilinmektedir. Sayıları 15.000 civarında olan yahudilerin temel yerleşim merkezleri Bombay, Delhi, Kalküta, Ahmedâ-

bâd, Tâne, Alıbag, Poona, Parur, Ernakulan ve Cochın'dır.

BİBLİYOGRAFYA :

G. Parrinder, *World Religions*, New York 1983, s. 192-303; K. Ballhatchet, "Christianity", *Cambridge Encyclopedia of India*, New York 1989, s. 358-360; B. Behari, *Sufis, Mystics and Yogis of India*, Bombay 1991, s. 221, 222; J. H. Lord, "Bene Israel", *ERE*, II, 469-474; D. Menant, "Parsis", *a.e.*, IX, 642; A. J. Maclean, "Syrian Christians", *a.e.*, XII, 178-180; W. J. Fischel, "India", *E.Jd.*, VIII, 1350; L. O. Gómez, "Buddhism in India", *ER*, II, 380, 381; S. C. Neill, "Christianity in Asia", *a.e.*, III, 422, 423; A. Hiltebeitel, "Hinduism", *a.e.*, VI, 336-360; F. R. M., "India, Religions", *EBR: Macropedia*, XXI, 12, 13.

KÜRŞAT DEMİRCİ

VI. HİNDİSTAN'DA

İSLÂM ARAŞTIRMALARI

Hindistan, İslâm araştırmalarına gerek nicelik gerekse nitelik bakımından büyük katkıda bulunmuştur. Bölgede XIX. yüzyıla gelinceye kadar İslâm eğitimi ve araştırmaları sahasındaki ihtiyaç köklü bir geleneğe sahip olan medreseler yoluyla karşılanmaktaydı. Kendi içerisinde bazı değişimler yaşayarak günümüze kadar devam eden Hint medreselerinin gelişiminde, Moğol istilâsı sebebiyle ülkelerinden kaçıp buraya yerleşen Orta Asyalı İslâm âlimlerinin büyük payı vardır. İngilizler'in bölgeye hâkim olmaya başlamasıyla (XVIII. yüzyıl) Batı tipi bazı eğitim müesseseleri kurulmuş ve bunlar zamanla medrese eğitiminin karşısında bir alternatif teşkil etmiştir. Ancak özellikle 1857 ayaklanması sonrasında alt kıtanın hâkimiyetini fiilen ellerine geçiren İngilizler'in çeşitli alanlarda uygulamaya koydukları tedbirler, müslümanların medrese eğitiminde yeniden ağırlık vermelerine yol açmıştır.

Alt kıtadaki geleneksel İslâm eğitimi ve araştırmalarına çok önemli katkılar sağlayan ve etkileri günümüze kadar devam eden iki önemli eğitim kurumu Rahîmiyye Medresesi ile Dârü'lulûm-i Firengî Mahal'dir. 1660 yılında Delhi'de kurulan Rahîmiyye Medresesi, Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin babası Şah Abdürrahîm'in idaresinde büyük gelişme göstermiş ve XIX. yüzyılın sonlarına kadar ilim ve araştırma merkezi olarak önemini korumuştur. Şah Veliyyullah ve oğulları Abdülaziz, Refüddin, Abdülkâdir ile torunları dahil pek çok tanınmış âlim buradan yetişmiştir. Leknev'de 1693 yılında kurulan Dârü'lulûm-i Firengî Mahal'in en büyük özelliği ise Molla Nizâmuddin tarafından düzenlenen müfredatı (ders-i Nizâmî) başarı ile uygulamasıdır. Bu müfredat sonraki medre-